

Dynamika vztahu mezi centrem a periferií: případ francouzsko-kanadské a quebecké literatury

prof. Petr Kysloušek (Masarykova univerzita, Brno)

V úvodní části se výklad zaměří na ontologické a axiologické aspekty vztahu mezi centrem a periferií. Pokusí se jen ukázat jako obecný příklad dnes běžných postkoloniálních teorií, případně hispano-amerického arielismu (calibanismu).

Příklad autonomizace francouzsko-kanadské literatury pak osvětlí dynamiku vztahu mezi centrem a periferií v diachronním pohledu. Ve třetí části se poukáže na to, jak proměny vztahu mezi centrem a periferií ovlivňují literární metadiskurz a označení literárních směrů.

Fanon, Frantz. *Peau noire, masques blancs*. Paris : Seuil, 1952; *Les damnés de la terre*. Paris : Maspéro, 1968

Memmi, Albert. *Portrait du colonisé précédé du Portrait du colonisateur*. Paris : Jean-Jacques Pauvert, 1966 (1957).

Edward Said, *Orientalism* (1978)

Homi K. Bhabha, *The Location of Culture*, New York, Routledge 1994

Gayatri Chakravorty Spivak, *Outside in the Teaching Machine*, New York, Routledge 1993

J.-P. Sartre, Aimé Césaire, Paul Ricoeur

O specifičnosti termínu regionalismu hovoří Maurice Lemire v úvodu „Introduction à la littérature québécoise (1900-1939)”, *Dictionnaire des oeuvres littéraires du Québec, II, 1900-1939*, díl II., Montréal, Fides 1980, s. XIII a n.

Centrum	Periferie	Rysy
kontinuita	diskontinuita	ontologické
stabilita	nestabilita	
náskok oproti periférii	opožděnost vůči centru	
produkce > recepce	recepce > produkce	
soběstačnost	nesoběstačnost	ontologické a axiologické
originalita	napodobování	
komplex nadřazenosti	komplex méněcennosti	axiologické
autorita, autentifikace a legitimace hodnot	absence autority a síly k autentifikaci a legitimaci hodnot	
hodnotová koncentrace	hodnotová rozptýlenost	
axiologická nasycenost	axiologická nenasycenost	
výrazně hierarchizovaná axiologie s vertikální strukturací a hodnotovou vrstevnatostí (superpozice hodnot)	nehierarchizovaná axiologie s horizontální strukturací hodnot (juxtapozice hodnot)	
procesy exkluze, striktní ohraničenost	procesy inkluze (mísení, hybridace), oslabená ohraničenost	

Marguerite Yourcenar: Souvenirs pieux (1974; Pietní vzpomínky)

*Le grand style des fonts baptismaux de Saint-Barthélemy, sculptés vers 1110, semble **en avance** de quatre siècles ou **en retard** d'un millénaire. D'une part, il prélude aux drapés et aux nus savants de Ghiberti; de l'autre, ce dos musclé du légendaire philosophe Craton recevant le baptême nous ramène aux bas-reliefs de la Rome d'Auguste. Cette oeuvre de Renier de Huy, qui modelait à **l'antique**, fait irrésistiblement rêver à un philosophe du pays de Liège qui pensa à **l'antique** un siècle plus tard, et fut brûlé à Paris en 1210 sur l'emplacement actuel des Halles pour s'être inspiré d'Anaximandre et de Sénèque, le panthéiste David de Dinant. Quis est Deus? Mens Universi. /.../ **Placé entre** le Cologne d'Albert le Grand et le Paris d'Abélard, **en contact** avec Rome et Clairvaux par le **va-et-vient** des clercs et des hommes d'Église, Liège reste, jusqu'à la fin du XIIIe siècle une étape sur les routes de l'esprit." (SP 78-79; souligné par nous.)*

Společné znaky deperiferizace české a francouzsko-kanadské kultury

- 19. století a zrod národních literatur
- situace minoritního jazyka a minoritní kultury obklopené kulturou majoritní
- absence etatických identitárních institucí
- zástupná identitární funkce jazyka a literatury
- dialektickém pnutí mezi uzavřeností a izolací na jedné straně a otevřeností na straně druhé

Rozdíly mezi deperiferizací českou a francouzsko-kanadskou

- jiný historický kontext
- odlišnost historické argumentace
- étos Nového světa
- dekolonizace
- imigrace
- akcelerační faktory v české situaci
- retardační faktory v situaci francouzsko-kanadské
- rozdílný dopad jazykového faktoru
- inverzní působení dialektiky specifčnosti a univerzálnosti

Jules-Paul Tardivel: *Pour la Patrie* (1895, *Za vlast*):

Důstojný otec Caussette, kterého cituje otec Fayollat v knize Apoštolát tisku, nazývá romány d'ábelským vynálezem. Nejsm dalek názoru, že ctihodný kněz má naprostou pravdu. Román, hlavně moderní román a především francouzský román, mi připadá jako zbraň ukutá samým Satanem ke zkáze lidského rodu. A navzdory tomuto přesvědčení píšu román! Ano, a píšu bez výčitek svědomí. To proto, že je dovoleno zmocnit se válečných strojů nepřítele a obrátit je k prolomení obléhaných hradeb. [...] Nelze popřít nesmírný vliv románu na moderní společnost.

1. fáze deperiferizace

Camille Roy

Společnost pro francouzskou mluvu v Kanadě (1904; Société du parler français au Canada)

„Znárodnění kanadské literatury“ („*La Nationalisation de la littérature canadienne*“). „*littérature coloniale*“

„*notre plus grande ennemie c'est la littérature française contemporaine*“)

„*traiter des sujets canadiens, et les traiter d'une façon canadienne*“)

amerikanocentrismus.

2. fáze deperiferizace

viz rozbor Kyloušek: *La France et nous* (In Vurm, Petr (ed.). *Réévaluations: canons littéraires et culturels / Reassessments: Literary and Cultural Canons*. Brno, MU 2013, s. 21-32

La Relève (1934-1941) a *La Nouvelle Relève* (1941-1949), inspirované katolickou modernou, novotomismem a personalismem
manifest *Le Refus global* (1948, Paul-Émile Borduas)

Robert Charbonneau: *La France et nous. Journal d'une querelle* (1947)
Georges Duhamel, Étienne Gilson
Jean Cassou, Louis Aragon, Stanislas Fumet, François Mauriac

Národní výbor spisovatelů (Comité National des Écrivains)
Drieu La Rochelle, Rebatet, Brasillach, Céline, Massis, Maurras, Bainville, Léon Daudet, Giono

Hector de Saint-Denys Garneau, Alain Grandbois, Gabrielle Roy, Jacques Ferron, Yves Thériault

3. fáze deperiferizace

Parti pris (1963-1967)

Fanon, Frantz. *Peau noire, masques blancs*. Paris : Seuil, 1952; *Les damnés de la terre*. Paris : Maspero, 1968;

Memmi, Albert. *Portrait du colonisé précédé du Portrait du colonisateur*. Paris : Jean-Jacques Pauvert, 1966 (1957).

Frantz Fanon

Pierre Vallières: *Bílí negři Ameriky (Nègres blancs d'Amérique, 1968)*

Michel Tremblay *joual*

Office de la langue française (zal. 1961) *definoval termín français international*

Norma psané a mluvené francouzštiny v Quebeku (Norme du français écrit et parlé au Québec, 1965)

román rodné hroudy - *roman du terroir* -

regionalisté (*régionalistes*; Nérée Beauchemin, 1850-1931; Albert Ferland (1872-1943)

exotisté (*exotistes*) či pařížanisté (*parisianistes*; René Chopin 1885-1953; Paul Morin, 1889-1963)

surracionalismus

automatismus

Refus global

Prisme d'yeux

Hexagone

Parti pris

francouzsko-kanadská literatura (*littérature canadienne française*)
quebecká literatura (*littérature québécoise*)

manitobská literatura (*littérature manitobaine*)
francouzsko-ontarijská literatura (*littérature franco-ontarienne*)
literatura acadská (*littérature acadienne*)

littérature immigrée
littérature migrante
littérature néoquébécoise

Biron, Michel, Dumont, François, Nardout-Lafarge, Élisabeth.
Histoire de la littérature québécoise, Montréal: Boréal, 2007.

Mavis Gallant, Leonard Cohen, Mordecai Richler